

ORIENTAL UNIVERSITETI
“IQTISODIYOT VA TURIZM” FAKULTETI

**«YANGI O‘ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYASI DOIRASIDA
IQTISODIYOT TARMOQLARINI INNOVATSION JADAL RIVOJLANTIRISH VA
RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH»**

mavzusidagi I xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami

26 aprel 2023 yil , Toshkent shahar

I QISM

Toshkent

2023

УЎК 330:005.591.6(575.1)(082)

КБК 65.6(5Ў)

**«YANGI O‘ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYASI DOIRASIDA
IQTISODIYOT TARMOQLARINI INNOVATSION JADAL RIVOJLANTIRISH VA
RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH»**

I xalqaro ilmiy-amaliy maqolalar to‘plami
(2023 yil 26 aprel, - Toshkent: Afzalzoda books, 2023.-365 b.)

Mazkur to‘plamda *“Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi doirasida iqtisodiyot tarmoqlarini innovatsion jadal rivojlantirish va raqobatbardoshligini oshirish”* mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalari va tezislari o‘rin olgan. Unda ilmiy-tadqiqotlar olib borayotgan professor-o‘qituvchilar, tadqiqotchilar va olimlarning ilmiy izlanishlari natijalari o‘rin olgan. Anjuman materiallaridan fan sohalari mutaxassislari, ilmiy xodimlar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistr va bakalavr talabalar, oliy va o‘rta maxsus, umumta’lim maktablarining o‘qituvchilari hamda barcha qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

TASHKILIIY QO‘MITA

T.B. Sodiqov	“Iqtisodiyot va turizm” fakul’teti dekani
N.Sh. Mirzaaxmedov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası mudiri
M.I. Almardonov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası professori
Q.S. Jumaniyozov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti
B.N. Pulatov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti
M.S. Yusupov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti
D.Yu. Xujamqulov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti
A.A. Alimov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti
B.A. Abdukadirov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti
J.A. Elmurodov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti
X. X. Aminov	“Iqtisodiyot va turizm” kafedrası dotsenti

To‘plamdagi maqola hamda tezislar matni va mazmuniga mualliflar mas’uldir

ISBN 978-9943-8033-4-3

Ўзбекистонда нометалл хомашё – глауконит, дала шпати, волластонит, графит, асбест, тальк, тальк тоши, абразивлар, қимматбаҳо ва ишлов бериладиган тошлар конлари кўп.

Саноат хомашё базаси ривожининг асосий йўналишлари қуйидагилардан иборат: янги хомашё манбаларини аниқлаш бўйича геологик-қидирув ишларини кенгайтириш, ундирувчи саноат тармоқларини тезлик билан ривожлантириш, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг саноат учун етарли даражада маҳсулот етиштиришини ва унинг товарлилик қобилиятини кучайтириш, сунъий материаллар ва улар ўрнини босувчи турли хил буюмлари яратиш ва бошқалар.

Хомашё ресурсларидан фойдаланишда тежамкорлик тамойилидан тўла-тўқис фойдаланиш энг муҳим муаммо ҳисобланади. Бу муаммони ечиш учун тежамкорликнинг стратегия ва тактикасини ишлаб чиқиш керак. Хомашёдан оқилона фойдаланиш мақсадида уни қайта ишлаш жараёнида тегишли саноат тармоғи учун мақсадга мувофиқлигини аниқлаш, хомашё материалларни дастлабки қайта ишлаш ва бойитиш, хомашёдан комплекс фойдаланиш, материаллардан иккинчи марта фойдаланиш бўйича чора-тадбирлар амалга оширилади. Бунга эришишда фан-техника тараққиёти, айниқса, кимёлаштириш ва янги технологияларни жорий этиш асосий роль ўйнайди.

Адабиётлар рўйхати:

1. А.Ортиқов. Саноат иқтисоди. Дарслик. Тошкент, ТДИУ, 2009-236 б.
2. Қаюмов А.А., Назарова Х., Эгамбердиев Ф.Т., Якубов Ў. Минтақавий иқтисодиёт.-Т.:ЎзМУ,2004;

О‘ZBEKISTONDA IQTISODIY O‘SISH SIFATINI OSHIRISHNING ASOSIY YO‘LLARI

Pulatova M.G‘.

Oriental universiteti 1-bosqich magistranti

Аннотатсия: Mazkur ishda respublika iqtisodiy o‘shish sifatini oshirishning asosiy yo‘nalishlariga urg‘u berilgan. Jumladan, milliy iqtisodiyotning raqobatdoshlik ustunliklari, qulay makroiqtisodiy sharoitlarni ta‘minlash va samarali investitsiyalar asosida iqtisodiy o‘shish sifatini oshirish bo‘yicha ustuvor chora-tadbir shartlar, inflyatsiya darajasini pasaytirish masalalariga e‘tibor qaratilgan.

Калит со‘злар. milliy iqtisodiyot, iqtisodiy o‘shish, iqtisodiy o‘shish sifati, samarali investitsiya, inflyatsiya darajasi

Кирish

Ривожланаятган мамлакатлар иқтисодий тараққийот жарайонини тадқиқ этиш хулосалари ислохотларни янада чуқурлаштириш зарурлигини ко‘рсатмоқда, undan ko‘zlangan asosiy maqsadi intensiv rivojlanish omillari asosida barqaror iqtisodiy o‘shishni ta‘minlash uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishdan iborat bo‘lishi kerak.

Yangi iqtisodiy tizimni qurish, bir tomondan, iqtisodiy o‘shishning an‘anaviy omillarini, ya‘ni moddiy resurslarning to‘planishi, mehnatga layoqatli aholining tabiiy ko‘payishi, texnologik taraqqiyot va mehnat unumdorligining o‘shishini hisobga olishni talab qiladi. Ikkinchi tomondan, inson, tabiiy va moddiy shakllardagi kapitalning samarali uyg‘unligini ta‘minlash - iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan hisoblanadi.

Shu bilan birga, mavjud salohiyatga qaramay, undan milliy iqtisodiyotni rivojlantirish manfaatlari yo'lida foydalanish uchun O'zbekistonning salohiyati va real imkoniyatlaridan foydalanish, iqtisodiy o'sishning yuqori sur'atlarini ta'minlash imkonini beruvchi sifat jihatidan yangi mexanizm yaratish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi va empirik tahlil

Tadqiqot ishi ilmiy muammosini bayon etish va yechimlarini tavsiya qilish bo'yicha ilgari surilgan g'oyani mavjud qonuniyatlar, nazariyalardan foydalangan holda analitik yechimlar berishga xarakat qilindi. Tahlilda kuzatish, qiyoslash, tahlil va sintez, deduksiya va induksiya, abstraktlash kabi usullardan foydalanilgan.

Natijalar muhokamasi

Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirish shartlari sifatida investitsion yondashuv bo'yicha iqtisodiy o'sish sifatining oshirishini ta'minlashning barcha zarur elementlarni zamonaviy texnologik o'sishining yaxlit reproduktiv konturlariga birlashtira oladigan texnologik, institutsional va tashkiliy tuzilmalarni shakllantirish muammolarini hal etishni talab qiladi. Investitsion va innovatsion faollikni oshirish uchun qulay makroiqtisodiy muhit yaratilishi va mikrodarajada tadbirkorlikning adekvat motivlarini shakllantirish kerak.

Makroiqtisodiy siyosatni ishlab chiqish keng qamrovli va tizimli bo'lishi, pul-kredit siyosatini, investitsion, tarkibiy, sanoat, tashqi savdo, ilmiy-texnikaviy va hozirgi sharoitda iqtisodiy o'sish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish uchun zarur bo'lgan boshqa tarkibiy qismlarni o'z ichiga olishi kerak. U jamg'armalarning investitsiyalarga aylanishini, innovatsion faoliyatni rag'batlantirishni, zamonaviy texnik asosda modernizatsiya qilishni va mahalliy ishlab chiqarish tuzilmalarining raqobatbardoshligini oshirishni, iqtisodiyotning ijtimoiy yo'naltirilganligini, ijtimoiy kafolatlar va aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini yaratishni ta'minlashi kerak. O'zbekiston iqtisodiyotida erishilayotgan yutuqlarga qaramay, bu iqtisodiy o'sish, bank-moliya sektorining mustahkamlanishi nuqtai nazaridan makroiqtisodiy barqarorlik, ayni paytda iqtisodiy o'sish samaradorligi va sifatini oshirish muammolari mavjud.

Shu munosabat bilan investitsiya ssenariysi bo'yicha uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy o'sish sifatini oshirish uchun shart-sharoitlar yaratish zarur. Aholining talabi va mahalliy tovarlar taklifi o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash bo'yicha ham alohida chora-tadbirlar ko'rish, ya'ni aholi daromadlari va jamg'armalarini oshirish, ularni mahalliy tovarlarga bo'lgan talabga aylantirish, aholi ish haqi va talabining o'sishi davlatning iqtisodiy siyosatini mahalliy sanoatning raqobatbardosh ustunliklarini amalga oshirishga asoslanishi kerak.

Mavjud muammolarga qaramay, milliy iqtisodiyot raqobatdosh ustunliklarga ega. Bu, birinchi navbatda:

- aholini bunyodkorlik mehnatiga, ijtimoiy adolat va sheriklikka, shaxsning jamiyat manfaatlari yo'lida o'zini-o'zi anglashiga yo'naltiruvchi ma'naviyat an'analari va aholining yuksak ta'lim darajasi;
- xomashyo va energiyaga bo'lgan ichki ehtiyojning katta qismini ta'minlaydigan boy tabiiy resurslar;
- aholining turli xil hayotiy faoliyati va ehtiyojlarini ta'minlaydigan keng qamrovli ichki bozor;
- ishchi kuchi malakasining yetarlicha yuqori darajasi bilan birgalikda mehnatning past narxi;
- nisbatan kam xarajat bilan ishlab chiqarishni ko'paytirish imkonini beruvchi erkin

ishlab chiqarish quvvatlarining sezilarli ko'lamini.

Qulay makroiqtisodiy sharoitlarni ta'minlash va samarali investitsiyalar asosida iqtisodiy o'sish sifatini oshirish bo'yicha ustuvor chora-tadbirlar quyidagi shartlarga asoslanishi kerak:

– foiz stavkalarini pasaytirish va ishlab chiqarish faoliyatini qayta moliyalashtirish mexanizmlarini yaratish, pul massasini ishlab chiqarish sektorining pulga bo'lgan talabiga moslashtirish;

– ishlab chiqarish faoliyati va ish haqi soliqlarini kamaytirish, ishlab chiqarishni rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot va yangi texnologiyalarni o'zlashtirishga yo'naltirilgan korxonalar daromadlarini soliqqa tortishdan ozod qilish;

– valyuta kursi va bojxona tariflarini ichki iqtisodiyotning istiqbolli va ijtimoiy ahamiyatga ega tarmoqlarining raqobatbardoshligini ta'minlaydigan darajada ushlab turish;

– tannarx inflyatsiyasining oldini olish maqsadida tabiiy monopoliyalar xizmatlari va iqtisodiyotning yuqori monopollashgan tarmoqlari mahsulotlari narxlarini tartibga solish.

Halol raqobat mexanizmlarini joriy etish, tadbirkorlik faoliyatini faollashtirish, bozor mexanizmlarining samarali ishlashi uchun shart-sharoitlar yaratish muhim shartdir:

– monopoliyaga qarshi tartibga solishni faollashtirish;

– tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirishning normativ-huquqiy va qonunchilik bazasini takomillashtirish.

Asosiy makroiqtisodiy vazifa inflyatsiya darajasini pasaytirishdir. Shu ma'noda O'zbekistonda inflyatsiya jarayonlariga katta hissa qo'shayotgan tabiiy monopoliyalarni yanada isloh qilish zarur. Buning uchun tegishli infratuzilmani ta'minlovchi xalq xo'jaligi tizimlari – uy-joy kommunal xo'jaligi, elektr energetikasi, temir yo'l va gaz majmualari faoliyati samaradorligini oshirish zarur. Shu munosabat bilan raqobatni rivojlantirish, monopoliya tuzilmalari aktivlaridagi davlat ulushini qisqartirish va faoliyati samaradorligini oshirish orqali tabiiy monopoliyalar xarajatlarini kamaytirish bo'yicha asosiy chora-tadbirlar belgilanadi.

Iqtisodiy o'sish sifatini uning o'sish sur'atlari va nisbatlari bilan taqqoslaganda iste'mol, turmush sifati, inson va ijtimoiy kapital darajalariga erishishni tavsiflovchi juda oddiy va aniq ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish orqali baholash maqsadga muvofiqdir. Bunday ko'rsatkichlarni dinamikada kuzatish ma'lum bir davrdagi iqtisodiy o'sish sifati haqida tasavvur beradi.

Iqtisodiyotning iqtisodiy o'sish sifatini oshirish rejimiga o'tishi ishlab chiqarish faoliyatini kengaytirish va ishlab chiqarishni rivojlantirishga sarmoya kiritish rentabelligini ta'minlaydigan tegishli makroiqtisodiy sharoitlarni shakllantirishni nazarda tutadi. Bu shartlarga pul muomalasi tizimini normallashtirish va ishlab chiqarish faoliyatini kreditlash mexanizmlarini shakllantirish, foiz stavkalarini pasaytirish va ishlab chiqarish sohasini rivojlantirishga investitsiyalarni moliyalashtirish institutlarini joylashtirish, ishlab chiqarish va ishlab chiqarishga soliq solishni qisqartirish kiradi.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot doirasida olingan natijalar asosida quyidagi xulosa tavsiyalarga kelindi:

1. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning uzoq muddatli prognozi takror ishlab chiqarish jarayonlarini tahlil qilish muddatlarini kengaytirishni ta'minlaydi, bu esa iqtisodiy islohotlar muammolarini ishlab chiqishga yanada adekvat yondashish uchun imkoniyatlar yaratadi.

2. Uzoq muddatli prognoz nafaqat iqtisodiy siyosat tadbirlarining o'zini, balki ularga mos keladigan rivojlanishning mumkin bo'lgan natijalarini shakllantirish mexanizmlarini batafsil tavsifini ham hisobga olish imkonini beradi.

3. Investitsiyalar, innovatsiyalar va texnologiyalar bir-biridan ajralmas tushunchalar

hisoblanib, iqtisodiy o‘shish sifatini oshirishning asosiy shartlaridandir. Buning uchun milliy iqtisodiyotning investitsion jozibadorligini oshirish uchun keng va ekstensiv shart-sharoitlar yaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Howitt, Peter & Weil, David. (2010). Economic growth. DOI: 10.1057/9780230280823_7.
2. Sibabrata Das, Alex Mourmouras, Peter C. Rangazas (2015) Economic Growth and Development. Springer International Publishing Switzerland.
3. D.B.Eshpulatov. Iqtisodiy o‘shish. Darslik. – Guliston, “Ziyo nashr - matbaa” 2022. – 534 b.
4. M.A.Mamatov. Iqtisodiy o‘shish. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi”, 2021 – 384 b.

САНОАТ КОРХОНАЛАРИНИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ ПЛАТФОРМА АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АЙРИМ ЖИХАТЛАРИ

М.М.Мардонова

*ТДИУ Иқтисодиёт факультети
МЕКР-01 гуруҳи магистранти*

Бугунги жаҳон давлатларининг глобаллашув жараёнида иқтисодиётнинг реал сектори бўлган саноат тармоқларида ахборот-коммуникация технологиялари бизнесини шакллантириш, ривожлантириш ва улардан самарали фойдаланиш миллий иқтисодиётни модернизация қилиш ва инновацион иқтисодиётни шакллантиришнинг асосий омилларидан ҳисобланмоқда.

Хориж тажрибалари шуни кўрсатмоқдаки, иқтисодий ривожланган давлатларнинг дунёдаги иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий мавқеини, авваламбор, уларнинг билимларга асосланган интеллектуал бойлиги таъминламоқда. Ҳозирда ривожланган давлатларда “инновацион иқтисодиёт”, “рақамли иқтисодиёт” тушунчалари кенг қўлланилмоқда. Тадқиқотларда ушбу янги иқтисодиётни “қўл билан ушлаб бўлмайдиган” яъни виртуал, “сезги органларига таъсир этмайдиган” омиллар асосидаги иқтисодиёт сифатида таърифланмоқда⁶¹. Ушбу омиллар сифатида, ахборот технологияларининг янги авлодлари, рақамли маҳсулотлар, сунъий интеллектуал тизимлар, бизнес жараёнларни автоматлаштириш, интеллектуал платформа маҳсулотлари ва хизматлари намоён бўлмоқда. Шу жиҳатдан иқтисодиётнинг ушбу шакли “билимлар иқтисодиёти” деб аталмоқда.

Билимлар иқтисодиётининг маҳсули бўлган янги коммуникацион технологиялар инновациялар асосида “янги иқтисодиёт”ни вужудга келтирмоқда. Ушбу “янги иқтисодиёт”да рақамли тармоқлар, коммуникация инфратузилмалари ва интеллектуал платформа асосида глобал тизимлар яратилиб, у одамлар ва ташкилотлар учун кашфиётлар, инновациялар, янги стратегиялар яратиш, ўзаро мулоқот қилиш, ҳамкорлик, ишлаб чиқаришни дастурлаштириш, рақамлаштириш ва ахборотларнинг турли кўринишларидан фойдаланишга имкон бермоқда.

---

⁶¹ Masuda Y. Information Society as Postindustrial Society/Wash/World Future Soc, 1983. C.2.

ДИВЕРСИФИКАЦИЯ ЭКСПОРТА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОМЫШЛЕННОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА	93
<i>Сейтниязова М.Б.</i>	
ЎЗБЕКИСТОНДА ФОНД БОЗОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ОБЪЕКТИВ ЗАРУРЛИГИ	95
<i>Қурбонов А.Б.</i>	
СОЛИҚЛАРНИНГ КИЧИК БИЗНЕС ВА ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИ ФАОЛИЯТИГА ТАЪСИРИ	97
<i>Базаров Ф.О.</i>	
BIZNESGA INFRATUZILMALARNING TA'SIRI.....	100
<i>Murodullayev K.Sh.,Xakimov B.A.</i>	
SIYOSIY O'YINLARNING DAVLAT IQTISODIYOTIGA TA'SIRI	103
<i>Davlatov M.B.</i>	
МИНТАҚАЛАРДА ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ, УНИНГ ОМИЛЛАРИ ВА МУАММОЛАРИ	106
<i>Сайфиев Д.Ф.</i>	
IQTISODIYOTNING SANOAT VA ENERGETIKA TARMOQLARINI JADAL RIVOJLANTIRISH, QAYTA TIKLANUVCHI MUQOBIL ENERGIYA MANBALARIDAN OQILONA FOYDALANISH MASALALARI.....	
ҚУРИЛИШ САНОАТИ КОРХОНАЛАРИ ИҚТИСОДИЙ САЛОҲИЯТИНИ БОШҚАРИШДА ИҚТИСОДИЙ МАНФААТЛАРНИНГ ЎРНИ.....	110
<i>Исмаилов А.М.</i>	
YANGI O'ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYASI DOIRASIDA TO'QIMACHILIK TARMOG'I FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI.....	113
<i>Madraximova G.</i>	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЭНЕРГОБЕЗОПАСНОСТИ УЗБЕКИСТАНА	115
<i>Нигматуллаева Г.</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКИ	118
<i>Абдирахманов Б.У.</i>	
САНОАТ КОРХОНАЛАРИДА ПЕРСОНАЛ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР	122
<i>Дониёрова Ш.Д.</i>	
ЎЗБЕКИСТОН САНОАТНИНГ ХОМАШЁ МАНБАЛАРИНИНГ ЖОЙЛАШУВИ ВА УНДАН ФОЙДАЛАНИШ ЖИҲАТЛАРИ	124
<i>Уринов И.В.</i>	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFATINI OSHIRISHNING ASOSIY YO'LLARI	126
<i>Pulatova M.G'.</i>	